

Nova matura iz povijesti s posebnim naglaskom na kompetencije

Glede zamisli nova matura iz povijesti kreće iz zaključka: „da raspolaže suvremenom povijesnom naobrazbom, danas možemo izjaviti za onu osobu čije je znanje bogato i široko, koja može izraziti svoje misli i pismeno i usmeno, ali istodobno je svjesna objektivnih i subjektivnih granica rekonstrukcije prošlosti”. Osnova je naših općenitih ciljeva da se nastava povijesti u srednjim školama može smatrati uspješnom samo onda ako se usporedno s usvajanjem građe formiraju sposobnosti koje su prijeko potrebne za svestranu povijesnu naobrazbu. U okolnostima demokratskog i političkog sustava usporedno dolaze do izražaja različiti svjetonazori, vjere, vrijednosti i politička shvaćanja, čak i u različitim povijesnim motrištima. Sve to na jednostavniji način znači da nova matura iz povijesti pokušava opet uspostaviti – u prijašnjim desetljećima narušenu – prirodnu ravnotežu spoznaja, sposobnosti i standarda.

Na maturama su do sada, a pogotovo na prijamnim ispitima važnu ulogu imali brojni elementi povijesne naobrazbe (razmišljanje, orijentacija), ali je ipak najbitnije bilo tzv. leksičko znanje (imena, datumi). Na novoj maturi iz povijesti od 2005. to će se stanje promijeniti. Na ispitu će, umjesto zahtijevanja gomile konkretnih podataka, naglasak biti na povijesnom razmišljanju, svestranoj upotrebi naučenoga, sposobnosti raščlambe izvora, zemljovida, slika i fotografija. Neće se nastaviti besmisleno bubanje! Dakako, to ne znači da od sada neće trebati ništa znati na maturi. Tek pomalo drugačije!

Zadatak nove mature iz povijesti bit će mjerenje ključnih kompetencija (npr. razumijevanje teksta, prepoznavanje problema, kreativno razmišljanje, prepoznavanje logičnih veza, oblikovanje teksta), sposobnosti koje se mogu steći pri učenju povijesti, a korisne su na različitim područjima svakodnevnog života (npr. snalaženje u prostoru i vremenu, pronalaženje čimbenika koji su od presudnog utjecaja na događaje).

I opis ispita je praktično ostvarenje ovog razmišljanja. Taj opis profesorima i učenicima pomaže da se na najbolji mogući način pripreme za ispit. Na temelju opisa se može saznati kakvi unutarjni omjeri dolaze do izražaja pri sastavljanju zadataka (npr. razdoblja, tematika) i kakva se pomoćna sredstva (npr. zemljovid, pravopisni rječnik) mogu upotrebljavati na ispitu.

Novi pismeni zadaci

Na maturi iz povijesti promjene načina ispitivanja mogu se najbolje shvatiti nakon upoznavanja novih pismenih zadataka. Promjena koja najviše upada u oči jest da svaki zadatak sadrži neki izvor (tekst, sliku, zemljovid, dijagram, grafikon, karikaturu itd.) koji obuhvaća sve podatke i informacije potrebne za uspješno rješenje zadatka. Sve to ujedno znači da učenici ni slučajno neće naići na pitanja koja počinju sa „tko, kada, gdje” i koja se inače vrlo često postavljaju na satima povijesti. Umjesto toga pojavit će se zadaci koji se odnose na izvore, dokumente i rješavanje problema.

Novosti zadataka i promjene tipova zadataka opisane su u ovoj tablici:

Primjeri za moguće tipove zadataka
1. Traganje za informacijama pomoću izvora (tekst, slika).
2. Formuliranje jednostavnih zaključaka ili ocjena na temelju izvora.
3. Usporedba pojedinih dijelova izvora, odnosno utvrđivanje razlike među njima.
4. Usporedba i analiza informacija koje potječu iz različitih tipova izvora (tekst, slika, dijagram).
5. Prikupljanje pojmova po određenim načelima, odnosno izvođenje zaključaka.
6. Tumačenje pojmova, određivanje kojem razdoblju i zemljopisnom području pripadaju.
7. Prikupljanje informacija i izvođenja zaključaka pomoću zemljovida.
8. Formiranje jednostavnih zaključaka na osnovi zemljovida.
9. Utvrđivanje redoslijeda pojedinih povijesnih događaja.
10. Razlikovanje i tumačenje ciljeva i posljedica.
11. Prepoznavanje i razlikovanje povezanosti uzroka i posljedica.
12. Formiranje zaključaka o posljedicama događaja, tijekova, pojava i odluka.
13. Pronalaženje povezanosti između procesa i slijeda događaja različitog tipa.
14. Ostalo.

Štovane Kolege!

Ova zbirka zadataka sadrži različito teške zadatke. Korisnici mogu izabrati zadatke koji po težini i tematici najviše odgovaraju njihovim zahtjevima, odnosno sposobnostima. Zadaci se mogu obraditi:

- u okviru školskih sati, vježbanjem;
- kao pismena ili usmena domaća zadaća;
- kao samostalan pismeni rad;
- kao skupni rad, na taj način učenicima možemo povjeriti zadatke koji najviše odgovaraju njihovim sposobnostima;
- cijeli razred zajedno, dogovaranjem;
- brižno izabравši zadatke za pismeni ispit.

Korisno je da se točno rješenje obrazloži u okviru zajedničke rasprave, da se analiziraju tipične jezične i sadržajne pogreške, te pogreške u oblikovanju teksta.

Sukladno namjeri sastavljača ovih zadataka pojedinim izvorima često pripada više zadataka. Kod zadataka testa obično treba izabrati jedan, jer rješenjem jednog zadatka dobivamo i rješenje drugog zadatka, pa tako ti zadaci ne mogu biti obrađeni na istom satu. Zadaci testa, međutim, često pomažu u rješavanju težih, analitičkih sastavaka jer svjesno vježbaju one sposobnosti učenika koje su prijeko potrebne za odgovarajuće razumijevanje i raščlambu izvora, dokumenata, statističkih podataka, kronologija i zemljovida.

Priprema za ispit

Rad profesora povijesti novi zahtjevi zasigurno će promijeniti jer promijenjeni tipovi zadataka, prije svega, iziskuju nastavu koja je usredotočena na zadatke i problematiku. To, dakle, znači da se učenici za maturu trebaju pripremiti znatno drugačije nego do sada za prijamne ispite! Prije svega, trebamo shvatiti činjenicu da je naš rad uspješan samo onda ako su naši đaci određeno povijesno razdoblje ne samo naučili već i shvatili. Samo ako znaju analizirati izvore karakteristične za to razdoblje, odnosno na temelju njih samostalno riješiti usmene ili pismene zadatke. Ta očekivanja mogu se ostvariti tek uz aktivno sudjelovanje učenika. Sve se to uspješno može provesti samo onda ako profesori na temelju ispitnih zahtjeva preispitaju svoje programe, odnosno, ako je potrebno, „prestrukturiraju” i smanje gradivo.

Razumijevanje teksta i vježbanje njegova oblikovanja moraju biti najvažniji zadaci rada stručnih nastavnika. Pri svom radu svakako trebamo voditi računa o zadacima u svezi s promjenom načela popravka i ocjenjivanja, jer se kriteriji koji su navedeni u uputama za rješenja u prvom redu odnose na operacije koje treba izvršiti (npr. prikupljanje informacija na temelju određenih načela, odnosno oblikovanje pitanja o uzrocima i posljedicama povijesnih zbivanja), a ne na njihov sadržaj.

Štovani Đaci!

Ovo višesveščano izdanje nakladničkog zavoda Nemzeti Tankönyvkiadó, čiji jedan svezak držite u rukama, pokušava pružiti pomoć u pripremi na novu maturu iz povijesti, koja se uvodi od 2005. godine. Prvi svezak sadrži zadatke za 9. i 10., drugi za 11., a treći za 12. razred, svaki sa po 230 – 300 zadataka. Četvrta pak knjiga pruža pomoć za pripremu na usmene zadatke. Za svaku zbirku zadataka postoji i ključ rješenja.

Koristeći se ovom zbirkom zadataka, na ispit se možete pripremati tako da usput naučite novo gradivo, odnosno usporedno s tim do mature razvijete one sposobnosti koje su vam prijeko potrebne za uspješno polaganje ispita.

Za pripremanje i zajedničko učenje želimo vam uspješan rad, marljivost i radost koja prati otkrivanje novih spoznaja!

U Budimpešti, u svibnju 2004.

Autori

1. Stari vijek i njegova kultura

Podaci vezani uz temu u okvirnome nastavnom programu	
Pojmovi	stari vijek, država, despotizam, natapna zemljoradnja, faraon, piramida, mumija, hijeroglifi, budizam, brahmanizam, politeizam, grad, carstvo, klino-vo pismo, Biblija, Stari zavjet, monoteizam, polis, aristokracija, arkon, narodna skupština, tiranija, eklezija, prisežni sud, strateg, demokracija, ostracizam (glasovanje crepićima), filozofija, helenizam, mit, kraljevina, republika, patricij, plebejac, konzul, senat, diktator, rob, gladijator, principat, dominat, car, provincija, amfiteatar, barbarin, seoba naroda, kršćanin, evanđelje, spasitelj, vjera, apostol, crkva, biskup, koncil
Osobe	Keops, Hamurabi, David, Salamon, Darije I., Kserkso, Buda, Konfucije, Solon, Pizistrat, Klisten, Miltijad, Leonida, Temistoklo, Periklo, Fidije, Herodot, Tukidid, Sokrat, Platon, Aristotel, Aleksandar Veliki, Hanibal, Kornelije Scipio, braća Grakh, Marije, Sula, Spartak, Pompej, Cezar, Antonije, August, Trajan, Hadrijan, Dioklecijan, Isus Nazarećanin, Pavao, Konstantin, Atila, Livije, Tacit, Plutarh
Godine	8000. pr. K., oko 3000. pr. K., 18. stoljeće pr. K., 10. stoljeće pr. K., 525. pr. K., 13. stoljeće pr. K., 776. pr. K., 753. pr. K., 594. pr. K., 510. pr. K., 508. pr. K., 490. pr. K., 480. pr. K., 431. – 404. pr. K., 367. pr. K., 336. – 323. pr. K., 264. – 241. pr. K., 218. – 201. pr. K., 168. pr. K., 48. pr. K., 31., 313., 395., 476.
Topografija	Mezopotamija, Sumer, Asirija, Egipat, Fenicija, Palestina, Perzija, Indija, Kina, Babilon, Judeja, Izrael, Jeruzalem, Atena, Sparta, Olimpija, Maraton, Termopilski klanac, Salamida, Peloponez, Makedonija, Aleksandrija, Rim, Kartaga, Cannae, Zama, Hispanija, Galija, Actium, Dacija, Panonija, Konstantinopol, Aquincum, Sopianae, Savaria

1.1. Vjera i kultura na Starom istoku

TEME	ISPITNI STUPNJEVI	
	Srednji stupanj	Viši stupanj
1.1. Vjera i kultura na Starom istoku	Poistovjećivanje vjerskih i kulturnih značajki (karakteristika) pojedinih civilizacija.	Značajke (karakteristike) jedne kraj rijeke nastale civilizacije (npr. Egipat, Kina). Jednoboštvo u židovskoj vjeri.

✓ 3. Starovjekovne osobnosti (II.)

Uz donje izvore dopišite imena odgovarajućih osoba! (Pozor! Jedno ime izostaje!)

Salamon, Hamurabi, Darije I., Buda, Keops

A) „1. Ako slobodan čovjek optuži slobodnog čovjeka da je ubojica, ali to nije mogao dokazati: tužitelja neka ubiju. [...]

6. Ako je neki slobodan čovjek ukrao vlasništvo boga ili palače: slobodnog čovjeka neka ubiju; jednako tako neka ubiju i onoga koji je od njega preuzeo ukradenu stvar.”

Ime: _____ (1 bod)

B) „Noću mu se pak ukazao Bog i reče mu: «Išti što hod želiš, i ja ću ti dati.» [...] nato on odgovori Bogu: «Ti si s mojim ocem Davidom učinio veliku milost, i umjesto njega mene si postavio za kralja. Dakle, Gospodine, Bože, neka se ispuni tvoje obećanje što si ga dao mom ocu Davidu. Budući da si me ti postavio za kralja svoga naroda koji je tako mnogobrojan kao zrnca prašine na zemlji, daj mi razboritosti i razuma da mogu izlaziti i ulaziti pred tvojim narodom: tko bi umio pravedno upravljati tvojim velikim narodom?»

Ime: _____ (1 bod)

C) Kralj [...] izjavljuje: To su te pokrajine koje su dospjele pod moju vlast, Auramazdinom voljom bio sam kralj ovih pokrajina: Persisa, Elama, Babilona, Asirije, Arabije, Egipta, Cipra (i grčkih otoka koji pripadaju Maloj Aziji), Sardeisa, Jonije, Medije, Armenije, Kapadokije, Partije, Drangijana, Korazmije, Baktrije, Sogdiana, Gandare”

Ime: _____ (1 bod)

D) „... za vrijeme njegova kraljevanja sve se okrenulo nagore. Dao je zatvoriti sve crkve, i ukinuo je žrtve. Zatim je svakom Egipćaninu zapovjedio da njemu radi. [...] To je dakle potrajalo deset godina, i radovi obavljani oko onog brda na kojem stoje piramide, pa i podzemne zgrade na otoku koje je dao sagraditi za svoju grobnicu [...] Gradnja piramide trajala je 20 godina.”

Ime: _____ (1 bod)

4 b.

✓ 4. Pojmovi u svezi sa Starim istokom

Ovim izvorima priključili smo po tri pojma. Podcrtajte onaj pojam koji je najviše karakterističan za dani tekst!

a) „Na početku Bog stvori nebo i zemlju.” (*Stvaranje 1,1.*)

monoteizam (jednoboštvo) – politeizam (mnogoboštvo) – brahmanizam (1 bod)

b) „Re, koji je postao sam od sebe, kraljevaio je nad bogovima i ljudima. Ljudi su izmislili glasine protiv Rea. Njegovo Veličanstvo – život, slava, zdravlje – ostarilo je, kosti su mu postale srebro, tijelo zlato, kosa pravi dragulj. Njegovo Veličanstvo dočulo je za one glasine koje su ljudi izmislili protiv njega. Obratio se svojoj pratnji: «Pozovite Semema i Šua, te bogove Tefnuta, Geba i Nuta, nadalje svakoga tko je sa mnom bio kada sam bio u pravodi, a pozovite i Nuna, pravodu. Neka sa sobom dovede i svoje dvorjane, ali potajno – da ga ljudi ne ugledaju, da im srce ne pobjegne. Neka dođu u palaču, i neka priopće svoje savjete.» (*Mit Nebeske krave*)

politeizam (mnogoboštvo) – monoteizam (jednoboštvo) – brahmanizam (1 bod)

10 Stari vijek i njegova kultura

c) „... za vrijeme njegova kraljevanja sve se okrenulo nagore. Dao je zatvoriti sve crkve, i ukinuo je žrtve. Zatim je svakom Egipćaninu zapovjedio da njemu radi. Nekima je naredeno da iz kamenoloma Arapskoga gorja do Nila vuku kamenje. Drugima je zapovjedio da do rijeke dovučeno kamenje prevezu i da ga vuku do takozvanoga libijskog brda. Stalno je radilo sto tisuća ljudi, u tromjesečnim smjenama. Tlačeći narod, za deset godina je napravljen onaj put po kome su kamenje vukli, te posao na mjestu gdje stoje piramide, i podzemne zgrade. [...]” (Herodot)

3 b.

despotizam – politeizam – budizam (1 bod)

5. Ključne riječi povijesti Starog istoka

Od sljedećih riječi načinite skupove tako da po tri riječi (pojam, ime) dopišete k danoj starovjekovnoj državi, narodu! Jedan pojam možete upotrijebiti samo jednom! Jedan pojam će izostati!

David, Darije, Kserkso, natapna zemljoradnja, faraon, mumija, brahmanizam, Izrael, vjerski dualizam, Babilon

Egipat: _____

3 b.

Perzija: _____

židovski narod: _____

(Za svaki redak 1 bod)

6. Vjere i civilizacije

Na temelju ovih ulomaka i svoga znanja ispunite priloženu tablicu!

A) „Gornji i donji svijet već je odvojen od voda, kanali i rovovi pružaju se u propisanome smjeru, rijeke Tigris i Eufrat obale obrubljuju poput šančeva, što nam još preostaje činiti za svoju korist i po svojoj volji, što da stvorimo? O, Anunake, krojači sudbine, vi sedam golemih boginja, što nam još preostaje činiti za svoju korist i po svojoj volji, što da stvorimo?”

B) „Na početku Bog stvorio nebo i zemlju. Zemlja je bila pusta i prazna, tama je prekrivala bezdane, a Božja je duša lebdjela iznad voda. Bog reče: «Neka bude svjetlost», i nastane svjetlost. Bog je vidio da je svjetlost dobra. Bog je razdvojio svjetlost od tame. Bog je svjetlost nazvao danom, a tamu noću. Zati nastaje večer i jutro: prvi dan.”

C) Živ je pravorječivi Oziris-Imhotep, sin pravorječivog Nep-Atuma, koga je rodila gospodarica ovoga doma, pravorječiva Hati-An. Budi pozdravljen ti koji dolaziš poput duše između duša na zapadu. Budi pozdravljen ti, osvajaču podzemlja koji rastvara vrata pustoši, ti, Oziris-Imhotep, sin pravorječivog Nep-Atuma, koga je rodila gospodarica ovoga doma, pravorječiva Hati-An.”

Ulomak	Značajka vjere	Civilizacija	Ime boga	Jedno zemljopisno ime
A				
B				
C				

6 b.

(Po retku 2 boda, 1 greška – 1 bod; 2-4 greške – 0 bodova)

7. Egipatska vjera

Na temelju priloženih slika, ulomaka i svojega znanja prikažite kakva je veza kod Egipćana bila između vjere u zagrobni svijet i njihova svjetovnog života, svagdašnjice!

Skupina kipova pronađena u grobnici nekog egipatskog dostojanstvenika

„Najprije kroz nozdrvu krivim željezom izvade dio mozga, a preostali dio odstrane ulivenim lijekovima. Potom ostrim kamenom zarezu slabinu, i izvade sva crijeva. Kada su trbušnu šupljinu očistili i isprali je vinom od palme, ispunivši je razmrvljenim tamjanom i mirišljivim uljem, zakrpaju je. Zatim tijelo konzervansima natope i sakriju je na sedamdeset dana. Kada prođe sedamdeset dana, truplo operu, obaviju ga svega platnenim vrpčama, i namažu gumom. To Egipćani upotrebljavaju umjesto smole. Rođaci potom preuzmu mumiju, i dadu joj načiniti čovjekoliki lijes. U nj stave truplo, i poput blaga čuvaju ga u grobnici.” (Herodot)

„Oziris je nekada bio izvrstan vladar. On je ljude koji su živjeli duž Nila naučio obrađivati zemlju i obavljati druge korisne poslove. Zemljom je upravljao s pravednim zakonima, i stvorio je blagostanje. Njegov zločesti brat Set, međutim, pozavidio mu je vlast. Pripremio je urotu protiv njega, i htio si je prigrabiti prijestolje. Potajno je uzeo mjeru o Ozirisu, i dao je napraviti krasnu škrinju (sanduk) čija je dužina bila jednaka

Stela (nadgrobni kamen) od vapnenca

12 Stari vijek i njegova kultura

s bratovom visinom. Na jednoj svadbi je izjavio da će škrinja pripasti onomu tko ju potpuno ispuni svojim tijelom. Kada je Oziris isprobao, poklopac su zatvorili, i škrinju bacili u Nil.

More je taj lijes izbacilo kod grada Biblosa. Lijes je poslije obrastao grm. Kralj toga grada dao je izrezati taj osobiti grm, i njegovo debelo deblo – koje je skrivalo škrinju – postavio je za stup u svojoj palači. Kada je Ozirisova vjerna žena Izis o tome saznala, otputovala je u Biblos. Iskala je taj stup, i dala ga je sa sobom odnijeti u Egipat. No Set ga je pronašao, izvadio je iz njega truplo, izrezao ga na komade i prosuo u pustinji.

Isis i njezin međudobno rođeni sin Horus pronašli su dijelove tijela. Sastavili su ih, i kralja oživili. Mladi Horus zatim se osvetio za očevu smrt, i postao kralj. Oživivši se, Oziris je zatim postao gospodar podzemlja.” (Iz udžbenika)

12 b.

8. Razvoj pisma

Na temelju priloženih slika, odgovarajućih zemljovida u povijesnom atlasu i svoga znanja prikazite činitelje (faktore) koji su pridonijeli nastanku pisma, ulogu pismenosti u starovjekovnim civilizacijama! Iz ovoga skupa riječi odaberite i ugradite u svoj tekst one ključne riječi koje su najprikladnije za prikaz te teme!

KLJUČNE RIJEČI: glinena ploča, papirus, svećenstvo, popis, pisanje slova, runsko pismo, slikovno pismo, pisar, klinovo pismo, voštana ploča, grobni natpis, knjižnica

„Psametikenempe ovo im reče:

– Pismeno koje ste mi vi izdali o Amonovu činu visokog svećenika, odnio sam u sudsku zgradu. Neki sudac reče: To pismeno je pogrešno jer će te svećenici pitati: «Zar to zvanje prije nitko nije obnašao?» Prijašnji obnašatelj toga zvanja jednom će doći k tebi i reći će: «To je moje.» I njemu će dati za pravo [...] Crkveni starješina Džedbastetiufan, Aforov sin, reći će mu: – Donijet ću ti toga vlasnika, i na tebe ću prepisati to dostojanstvo.

Nesematanija je potražio neki čovjek, i reče:

– Oni će svećenici doći k tebi kako bi zvanje visokoga svećenika Amona prisilno prepisali na Psametikenempe, Horusova sina.

Nesematani je još te noći brodom pobjegao zajedno sa svojom ženom i djecom [...] Kada je svanulo, svećenici i crkveni poglavar saznali su što se dogodilo. Dali su dovesti klesara i isklesati onaj spomen-kamen koji je Petese, Irteruov sin, dao postaviti u kameno postolje. Otišli su i do drugog, od elefantinskoga kamena napravljenog spomenika koji je bio u svetištu, i njega su htjeli isklesati, ali klesar odgovori:

– Ne znam ga isklesati. To bi znao samo razbijač stijene, moje bi se oruđe okrnjilo.

Jedan od svećenika reče:

– Ostavite ga, ni tako ga nitko ne vidi. Taj je kamen Petese postavio još prije negoli je postao svećenikom [...] Mi ga možemo odbiti upravo na osnovi ovih riječi: «tvoj otac nije bio Amonov svećenik.»” (Iz jednoga službenog egipatskog podneska)

Hijeroglifni natpis

Glinena ploča s klinovim pismom

Egipatsko pismo na papirusu

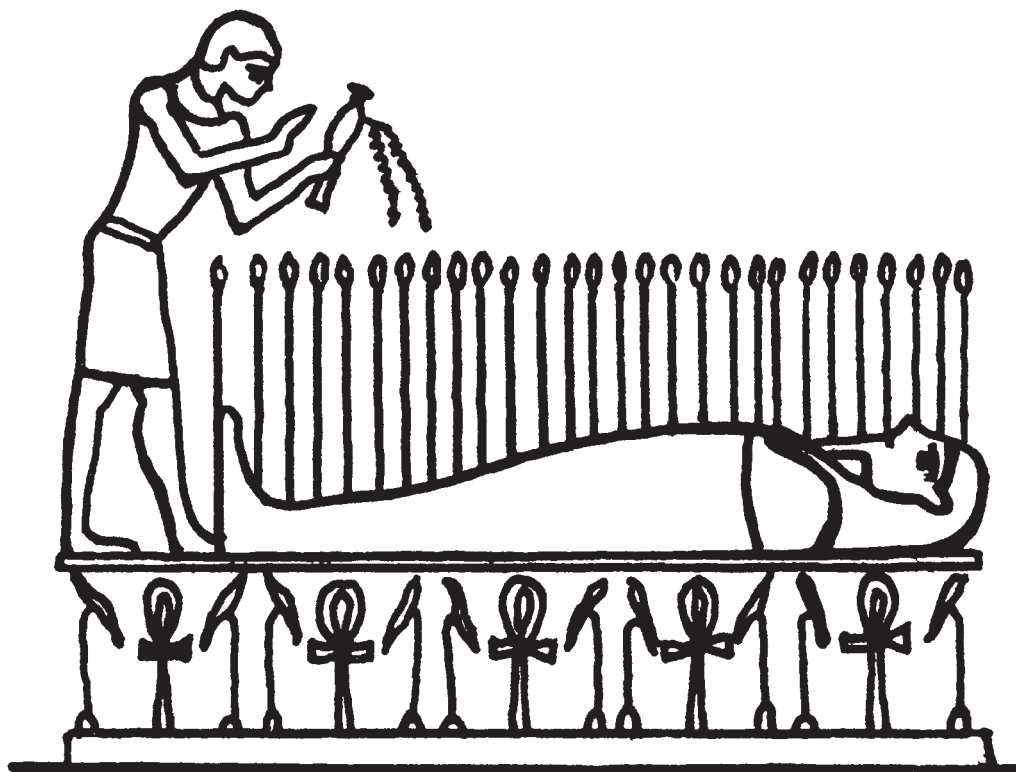

Fenička abeceda

✓ 9. Jedna slika iz starovjekovnog Egipta

Odgovorite na pitanja koja se vežu uz ovu sliku iz starovjekovnog Egipta!

- a) Od ovih opisa zaokružite slovo onoga koji daje najvjerođostojnije objašnjenje ove slike! (1 bod)
- A) Pogrebni obred starovjekovnog egipatskog faraona na žitnom polju.
 - B) Starovjekovni egipatski dostojanstvenik se odmara među strukovima žita koji simboliziraju plodnost.
 - C) Iz Ozirisova tijela, koga prikazuju kao mumiju, niču strukovi žita.
- b) Od objašnjenja zaokružite slovo onoga koji najviše pristaje ovoj slici! (1 bod)
- A) U vjerovanju ondašnjih Egipćana važnu je ulogu imalo božanstvo koje je nakon smrti uskrsnulo kao kralj podzemlja.
 - B) Stari Egipćani žitu su pridavali čudesnu snagu.
 - C) Set ubija Ozirisa.
- c) Na slici prikazanomu vjerskom shvaćanju već se u starom vijeku vezao osobit običaj kojemu veoma sliči jedan i danas postojeći narodni običaj. Od sljedeća tri opisa zaokružite slovo onoga koji najviše odgovara.
- A) Za vrijeme žetve prave snopove.
 - B) Prije nekog važnog blagdana (praznika) izazivaju klijanje slomljenoga kukuruza ili pšenice.
 - C) Uskrsno polijevanje.

3 b.

10. Dva teksta iz udžbenika o starovjekovnom Egiptu

Ovi su ulomci iz dva različita udžbenika. Jedan je pisan prije promjene poretka, a drugi poslije. Riješite zadatke u svezi s ovim tekstovima!

A) „Protiv neograničene vlasti faraona, koji je bio oličenje državne vlasti, s vremena na vrijeme buknuo je ogorčenje potlačenog naroda.”

B) Svećenstvo i mjesna aristokracija nekih pokrajina to je htjela iskoristiti za jačanje svoje vlasti nasuprot izrabljivačkoj centralističkoj vlasti. Sebe su isticali kao prijatelje naroda kako bi se, osamostalivši se od vladara, domogli što veće koristi tlačenjem naroda. Tako im je vlast doista porasla, a država je oslabjela. U takvom stanju potlačene narodne mase svoj su položaj nastojale poboljšati klasnom borbom i izbaviti se svakakvog ugnjetavanja.”

C) „Prvi čovjek Egipta zvao se faraon. On je bio ujedno i vrhovni zapovjednik vojske, poglavar svih ureda i riznice, glavni svećenik svih crkava u zemlji i vrhovni sudac. U stvarnosti, dakako, najveći dio pojedinih dužnosti (funkcija) prepustio je raznim činovnicima. Obično je, međutim, pazio da najmoćniji činovnici budu iz kraljeve obitelji.”

D) „Zato se jedinstvena država raspala na dijelove. Međutim, gospodarski interesi (natapno gospodarenje, trgovina, dobava sirovina), vojni ciljevi (obrana od vanjskih napada) i težnja za pojačanjem ugnjetavanja radnih slojeva, prije ili poslije učinili su nužnim da se raspala država opet ujedini.”

E) „Za vrijeme VI. dinastije – pri kraju 3. tisućljeća – u zemlji su buknuili nemiri. Zbog unutrašnjih borba Egipat se raspao na tri dijela. [...] Ipuver, jedan od glavnih dužnosnika u to doba, ovako je okarakterizirao to stanje: «Bogme, država se okreće kao lončarsko kolo ... Zemlja je puna raznih banda ... Ljudi sa štitom odlaze orati ... Posvuda nepravda! ... Bogme, Nil buja, ali mu ne oru. ...»”

F) „Prvi faraonov zamjenik bio je vođa. S njim su bili u vezi nomoski guverneri. Najvažniji im je zadatak bio uređivanje kanalizacijske mreže, te da višak ratarskih proizvoda na njihovu području otpreme u središnja skladišta. Među okružnim čelnicima osobito važan zadatak s vojnog motrišta pripao je knezu Elefantinskog otoka na jugu zemlje koji je nosio titulu „čuvar južnih vrata. [...]”

a) Odredite iz kojeg su udžbenika ti ulomci! (Upišite slovo na odgovarajućemjesto!)

Tekst 1966. objavljenog udžbenika: _____ (1 bod)

Tekst 1998. objavljenog udžbenika: _____ (1 bod)

b) U odgovarajućem tekstu podcrtajte one dijelove pomoću kojih ste mogli zaključiti da je udžbenik pisan prije promjene poretka!

(Tri dobra podcrtavanja 1 bod.)

c) Navedite barem dva razloga koji objašnjavaju razliku između dva udžbenika! (2 boda)

d) Koja razdoblja povijesti starovjekovnog Egipta prepoznajete iz citiranih tekstova? (1 bod)

6 b.

✓ 11. Promjena židovske vjere

Ovdje možete čitati tvrdnje o promjeni židovske vjere i ulomke iz Biblije. Slovo ispred pojedinih ulomaka povežite s odgovarajućom tvrdnjom! (Jedan ulomak se ne može povezati.)

1. El – ime plemenskog boga. ___	4. Salamon gradi hram. ___
2. Jahve, bog oluje i potresa južnoga kraja. ___	5. Babilonsko ropstvo. ___
3. Jahve, bog židovskog naroda. ___	6. Jahve, stvoritelj svega svijeta. ___

A) „Jahve, kada si dolazio iz Šeira, kada si koračao iz smjera edomskog polja, zemlja se potresla, i nebo je kapalo, i iz oblaka je voda kapala, brda su se pomakla ispred Jahve, ispred boga izraelskoga.” (*Knjiga sudaca, 5. poglavlje*)

B) „Dakle ako me budete slušali i održite moj savez, između svih naroda vi ćete postati moj vlastiti narod – ta cijela je zemlja moja – i vi ćete postati mojom svećeničkom kraljevinom i mojim svetim narodom. To su te riječi koje trebaš reći izraelskim sinovima.” (*Mojsijeva druga knjiga, 19,5–6.*)

C) „Tada [...] iz cijelog Izraela sabrao je radnike: To izaslanstvo sastojalo se od trideset tisuća ljudi. Njih je poslao na Libanon, svaka mjeseca po deset tisuća, naizmjenice, tako da su po dva mjeseca bili doma. Nadglednik tog izaslanstva bio je Adoniram.” (*Prva knjiga o kraljevima, 5,13–14.*)

D) „Božji anđeo u snu mi je pak rekao: «Jakobe! Odgovorih: Ovdje sam! On reče: [...] Ja sam bog onog Betela gdje si pomazao spomen-kamen, i meni prisegnuo.” (*Stvaranje, 31,11–13.*)

E) „Poslušaj riječ Gospodinovu: Doći će, eto, vrijeme, i odnijet će sve ono što su tvoji očevi do sada skupili [...] Ništa neće ostati, to poručuje Gospodin. Dapače, i od tvojih sinova, koji od tebe potječu i kojima ćeš ti biti otac, bit će takvih koje će odnijeti i postat će dvorski časnici [...] u kraljevoj palači. (*Druga knjiga o kraljevima, 20,16–18.*)

F) „Zemlja je bila pusta i prazna, tama je prekrivala bezdane, u Božja je duša lebdjela iznad voda. Bog reče: «Neka bude svjetlost», i nastane svjetlost. Bog je vidio da je svjetlost dobra.” Prva Mojsijeva knjiga, 1,2)

6 b.

G) „Pravedan si, Bože, iako se i prepirem s tobom; ipak da nastavim spor s tobom! Zašto je uspješan put bezbožnika? Žive mirno kao nevjerni odmetnici.” (*Jeremija, 12.1.*)

12. Egipatski faraoni

Na osnovi ovih ulomaka iz Biblije opišite ulogu egipatskih faraona u gospodarskom životu zemlje!

„U snu sam stajao na obali Nila. Iz Nila je izišlo sedam debelih i lijepih krava i pasle su na livadi. Zatim sam vidio da iza njih izlazi sedam bijednih, ružnih i mršavih krava. U cijelom Egiptu nisam vidio tako ružnih kao što su one bile. Te mršave i ružne krave požderale su prvih sedam, one debele. Ali kada su dospjele u njihov želudac, to se nije vidjelo jer su i nadalje bile tako ružne. Nato sam se probudio. Zatim sam u snu vidio da na jednom struku raste sedam punih i lijepih klasova, ali iza njih je izraslo sedam praznih, osušenih i od istočnoga vjetra sprženih klasova. Sedam praznih klasova progutalo je sedam dobrih. Isprispovijedah to pismenim ljudima, ali nisu mogli odgonetnuti.

Josip odgovori faraonu: Faraonovi su snovi isti. Bog je faraonu dao na znanje što želi činiti. Sedam lijepih krava označuju sedam godina, isto tako kao što i sedam lijepih klasova znače sedam godina. San je samo jedan. Sedam mršavih i ružnih krava koje su izišle zatim, također označuju sedam godina, isto kao i sedam istočnim vjetrom sprženih klasova. [...] zato faraon

neka izabere jednog pametnog i razboritog muškarca, i neka ga postavi na čelo Egipta. Nadalje faraon neka u zemlji odredi nadglednike kako bi u sedam rodni godina ostavili ustranu petinu uroda. U sedam godina koje sada slijede neka saberu sav urod, žito neka stave na raspolaganje faraonu, u njegova skladišta, neka ga donesu u gradove i ondje uskladište. [...]

Kada je Egiptu prošlo sedam rodni godina, otpočelo je sedam nerodni godina, kao što je Josip prorokovao. Glad je harala u svim zemljama, samo je na čitavom području Egipta bilo kruha. No kada je i cijeli Egipat počeo gladovati, narod je od faraona molio kruha. [...] Dakle kada je glad harala po cijelom Egiptu, Josip je otvorio žitnice, i žito prodao Egipćanima. Glad je bivala sve veća u zemlji egipatskoj. Svatko je dolazio u Egipat da od Josipa kupi žita jer je po cijelom svijetu harala golema glad.”

7 b.

13. Monoteistička vjera židovskog naroda

Na temelju ovih ulomaka okarakterizirajte monoteističku vjeru židovskog naroda! Uzmite u obzir ova motrišta: nastanak vjere, njezini sveti spisi, novi način prakticiranja vjere!

A) „Zemlja je bila pusta i prazna, tama je prekrivala bezdane, u Božja je duša lebdjela iznad voda.” (*Prva Mojsijeva knjiga, 1,2*)

B) „Jahve, kada si dolazio iz Šeira, kada si koračao iz smjera edomskog polja, zemlja se potresla, i nebo je kapalo, i iz oblaka je voda kapala, brda su se pomakla ispred Jahve, ispred boga izraelskoga.” (*Knjiga sudaca, 5. poglavlje*)

C) „Tko prolije ljudsku krv, neka čovjek prolije i njegovu krv, jer je čovjek sazdan po Božjem liku.” (*Prva Mojsijeva knjiga, 9,6*)

D) „Čuj, Izraele! Gosodin, naš Bog jedini je Gospodin! Ljubi svoga Gospodina Boga iz sveg srca, iz sve duše i svom snagom svojom! Te zapovijedi koje ti danas određujem, sačuvaj u srcu, i to utuli u glavu svoje djece, govori o njima kada legneš na počinak i kada ustaješ. Doista, sveži ih za svoju ruku, neka ti budu na čelu. Napiši ih na dovratak i na kapiju svoje kuće!”

E) „Božji anđeo u snu mi je pak rekao: «Jakobe! Odgovorih: Ovdje sam! On reče: [...] Ja sam bog onog Betela gdje si pomazao spomen-kamen, i meni prisegnuo. [...] Ja sam Svevišnji Bog: plodi se dakle i množi. Od tebe će poteći mnoštvo rodova, pa čak i naroda, iz tvoje slabine potjecat će kraljevi. Zemlju koju sam dao Abrahamu i Ižaku, poklanjam je tebi. Poslije tebe pak ovu ću zemlju dati tvom potomku.” (*Stvaranje, 31,11–13. 35,11–13.*)

F) „Poslušaj riječ Gospodinovu: Doći će, eto, vrijeme, i odnijet će sve ono što su tvoji očevi do sada skupili [...] Ništa neće ostati, to poručuje Gospodin. Dapače, i od tvojih sinova, koji od tebe potječu i kojima ćeš ti biti otac, bit će takvih koje će odnijeti i postat će dvorski časnici [...] u kraljevoj palači. (*Druga knjiga o kraljevima, 20,16–18.*)

16 b.

1.2. Nastanak demokracije u Ateni

TEME	ISPITNI STUPNJEVI	
	Srednji stupanj	Viši stupanj
1. 2. Nastanak demokracije u Ateni	Ustanove atenske demokracije, i njihovo djelovanje	Tijek nastanka atenske demokracije. Spartanska demokracija.

✓ 14. Osnovni pojmovi grčke demokracije

Pažljivo pročitajte ove ulomke, i od podebljanim slovima tiskanih riječi podcrtajte onu jednu koja najviše pristaje u ovaj tekst!

„Nakon što je to obavljeno, država je od Solonove postala **mного demokratskija/pravednija/razvijenija**, naime, od Solonovih zakona za vrijeme **tiranije/kraljevine/aristokratske republike** mnogi su pali u zaborav jer ih nisu primjenjivali. Međutim, Klisen, s obzirom na mase, uveo je druge, nove, među koje spada **zakon o zatvaranju tovara/trgovini/glasovanju crepićima**. Prvo, pete godine nakon poslije toga sređivanja, za vrijeme Hermokreonova arkonstva, prema vijeću pet stotina sastavili su prisegu (zakletvu), što i sada čine. Zatim su po filama (plemenima) izabrali **arkone/stratege/suce**, iz svake file po jednoga. [...] Zatim poslije 11 godina, za vrijeme **arkonstva/vladavine/tiranije**, pobijedili su u **maratonskoj/termopilskoj/spartanskoj** bitki.” (*Pseudo-Aristotel: Atenska država. O Klisenovim reformama*)

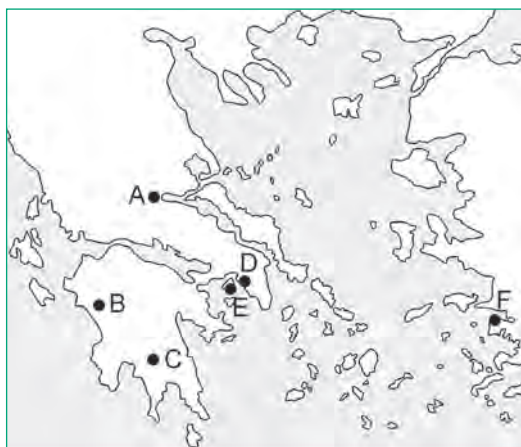
6 b.

(Za svako dobro podcrtavanje po 1 bod.)

✓ 15. Poprišta grčke povijesti

Ispunite tablicu na temelju ove zemljovidne skice! (Dva slova izostaju!)

Antička Helada

Slovo na zemljovidu	Zemljopisno ime	Opis
		Nalazi se na južnom dijelu Atičkog poluotoka. Prema legendi, utemeljitelj joj je kralj Eretej. Perzijanci su je 480. pr. Kr. porušili, ali su je stanovnici ubrzo obnovili. Tada je nastao današnji oblik Akropole.
		Nalazi se u Maloj Aziji. Tu je oko 600. pr. Kr. djelovala škola koja je zastupala ondašnji najpoznatiji prirodofilozofski smjer (Tal, Anaksimandro, Anaksimen).
		Otok u Saroničkom zaljevu, jugozapadno od Atene. Privojio ga je Pizistrat. Kod njegovih obala perzijsko ratno brodovlje pretrpjelo je odlučujući poraz od spretnih grčkih brodova.
4 b.		Klanac kod planine Kalidromon. Bio je jedan od prirodnih prepreka koja je otežala da strani osvajači stignu na jug. Perzijski velekralj Kserkso tu je prijevarom izvojevao pobjedu.

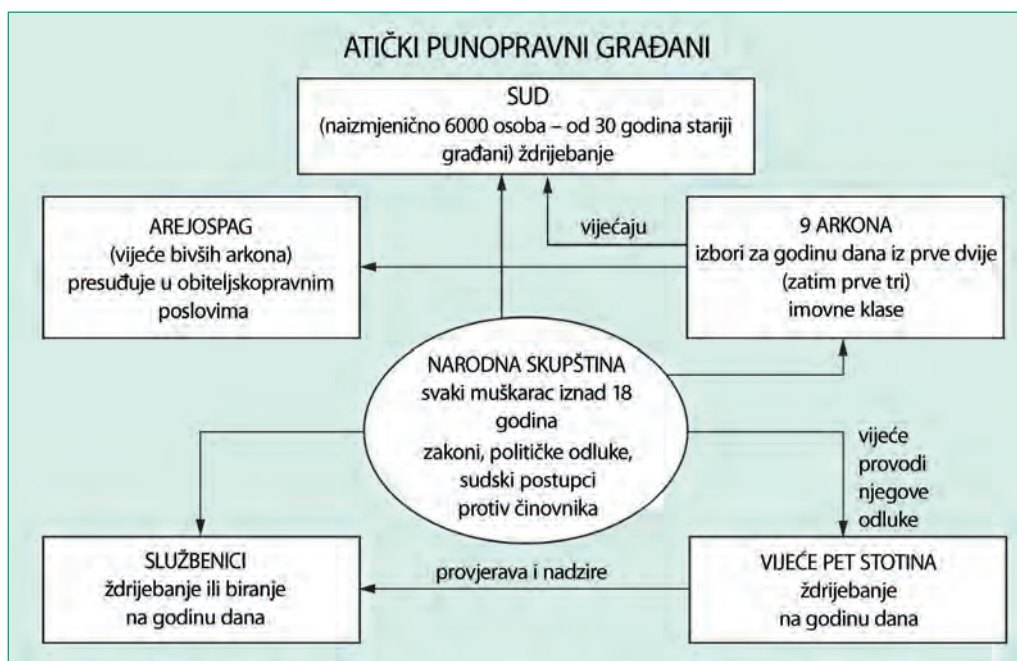
✓ 16. Ustanove atenske demokracije (I.)

Ustanovite, navedene informacije iz kojeg se izvora mogu pribaviti!

„Prvo kažem da po mome mišljenju tamo [u Ateni] siromasi i narod s pravom dobivaju više nego plemići i bogataši, i to zato što narod tjera brodove, i državi daje moć; ta kormilari, brodski kapetani i njihovi zamjenici, zamjenici kormilara, brodski tesari – svi oni daju državi moć; znatno više nego teški oružnici, plemići i dostojanstvenici. Budući da stvar izgleda tako, pravično je da svatko može obnašati pojedine časti, da svaki građanin, koji to želi, može prozboriti pred javnošću.” (Nepoznat starovjekovni autor: *Atenska država*)

Tvrdnje	Tekst	Slika	Oboje	Nijedno
Demos je u Ateni imao veću vlast nego aristokrati. (1 bod)				
Na čelu atenskog naroda bili su službenici koje su određivali ždrijebom ili su ih birali. (1 bod)				
Bogatstvo i moć države temeljili su se na demosovu radu. (1 bod)				
Svaki punopravni građanin ima prava sudjelovati u javnim poslovima. (1 bod)				
Isplata dnevnica i najsiromašnijima je omogućila sudjelovanje u javnim poslovima. (1 bod)				

5 b.